

# Apám bora

## Részlet

Minden borok közül, kötődésem kétségkívül ehhez a borhoz a legsokrétűbb, viszonyulásom a legbonyolultabb. Ráadásul nem is egy borról van szó: néha fehér, néha vörös, de lényegét tekintve mégis egy – apám bora. Hajmeresztő képzavarral olyasmit mormolhatnék, hogy „az anyatejvel szív-tam magamba”, ami nyilvánvaló marhaság, ám ugyanakkor közelebb áll az igazsághoz, mint gondolnánk. Az anyatej ízére senki sem emlékszik, és nem is idézheti azt fel semmiféle íz életünk során, bármennyire is erőltetnék egy efféle beteges nosztalgizást. Apám borára viszont...

Ám a bor szellemének spirituális szálai ennél is jóval messzebbre vezetnek. Apám borának ősei is vannak, ahogyan nekem is volt nagyapám, dédapám. Amíg elér a kezem – még foghattam nagyapám kezét – addig eleven ez a szál, és tudom, érzem a kapcsolatot. Dédapám kezét sohasem érinthettem, de biztosan tudom, hogy létezett, és eleven, hús-vér ember volt, még beszéltem róla nagyapámmal, aki foghatta az ő kezét. Ükapám alakja már ködbe vész, rajta már osztozom a ma élőkkel – szinte mindegy kinek a tényleges ükapja volt: a miénk. Apám borának apját ismertem, szüreteltem is a szőlejét, bizonyára a mustjából is ittam, de magára a borra nem emlékszem. Gyerek voltam még, ha bele is kóstoltam, összerázkódtam fanyarságától. Viszont ott futkostam a szőlő sorában, kedvtelve néztem órákon át, ahogyan nagyapám karcsú nyakú nyesővel nyisszantotta el a homokos tiszai réti földben a porcsint. A családi elbeszélésből azt is tudom, mikor és hogyan vették nagyapámék azt a darab szőlőt, és arra is emlékszem, amikor eladták. Akkor viszont új földet vettünk a Disznóháton, és az új szőlő telepítésében már én is részt vettem. Az első nyáron kiskamaszként húszliteres vödörkben hordtam fel forró nyári reggeleken a vizet a dombra a békanyálas *barából*. Ez még *magyarka* (piros szlanka) és kövidinka volt, apám első olyan borának alapja,

amelyet „anyatejként” szívtam magamba. A domb nyugati oldalán pedig már ténylegesen ketten telepítettük a kékfrankost, naphosszat ástam a „lövészárkot”, amelynek aljára a megfordított földet, majd trágyát, arra pedig tiszai iszapot rétegeztünk. Akkor mentem katonának. Mire leszereltem, termett is: huszonhatos cukorfokkal hálálta meg a gondos telepítést, bár igaz, kevés lett belőle.

Ekkortájt még rokonai is voltak apám borának. A réginek, a fehérnek számos testvére és tekintélyes felmenői voltak. A környéken és a tiszai ártéren, a *rétben*, számos hasonló fajta-összetételű szőlőültetvény volt még. A Disznóháton, a szomszédságunkban pedig hatvan-hetven éves tőkéket műveltek bakháton, úgy-ahogy, korban hozzájuk illő gazdáik – még egy darabig. Apám kékfrankosa már merőben új generációnak számított, művelésmód és fajta tekintetében egyaránt. Igaz, a másik oldalon a magyarka és kövidinka is magas művelésű volt, és már a szomszéd is úgy ültette a magáét, de korábban senki sem alkalmazott erre felé ilyesmit. A tőkékhez szőlőkaró tartozott, és minden ősszel járt nekik a gondos takarás.

A réti szőlők emlékéhez furcsa képzettársítások csapódnak, szertelen gondolatok villannak be, és bizsergető illatokat érzek. Ez utóbbiak nyilván gyermekkorom valós emlékei, amikor poros, ámde borzongatóan hűvös nyári reggeleken nagyapámmal bicikliztünk le a szőlőbe, és ott töltöttük az egész hosszú napot. Nagyapám a porcsinrózsát kapálta, vagyis nyeste a nyesővel, ami kifejezetten erre a laza, homokos talajra kitalált kapafele volt, és valószínűleg éppen a porcsin ellenében volt kifundálva. Ő egyébként *portolinkának* hívta, ahogy mindenki más. Szerettem ezt a portolinkát, a húsos, nedveségtől duzzadó, a talajon laposan szétkúszó szárával és az apró, sárga, narancssárga vagy piros virágokkal. Amikor nagyapám a nyesővel közvetlenül a talaj felszíne alatt elnyeste a portolinka középső szárát, az egész bokrocška néhány óra alatt szinte semmivé zsugorodott a napon. A szőlő köze pedig ismét tiszta volt, gyomtalan, ami tetszett nagyapámnak, mert ha végzett, még percekig elégedetten nézett befelé, a sorok közé. Nekem amúgy portolinkásan kicsit jobban tetszett a szőlő, de jó volt így is, legfeljebb felmáztam az alacsony törzsű birsalmafára, és ott kerestem új izgalmakat. Békés délelőttök voltak, s bár egy bicskán kívül semmiféle játékszerem nem volt, egyáltalán nem unatkoztam. És mivel ilyenkor általában nem történt semmi rendkívüli, már csak egy dolgot kell elmesélnem: ahogyan nagyapám reggelizett. Ha eljött az ideje, elővette bőrtáskáját, amivel régebben még munkába járt, és kipakolta a papírba csavart szalonnát, kenyeret, hagymát. Nyugdíjazása előtt portás volt a szabószövetkezetben, ahol apám is dolgozott és – még jól emlékeztem rá – ott is ugyanígy pakolta elő a szalonnát a portásfülkében a régi, megkopott íróasztalon. Oda is magával vitt néha, és nagyon szerettem azt az összefaragott lapú íróasztalt meg az egész szalonnaszagú portásfülkét. Leg-

jobban pedig azt szerettem, hogy ott nagyapámat is mindenki szerette, és barátságosan Pista bácsinak szólította. Nagyapám kiszólt az íróasztal mögül a kisablakon, és mindenkivel váltott pár szót. Nagyon büszke voltam rá, hogy engem is pontosan úgy hívnak, mint nagyapámat, és élveztem, hogy nekem is jócskán kijut az őt övező barátságos szeretetből.

Szóval ugyanezt a szalonnazsírral impregnált bőrtáskát vette elő nagyapám a szőlőben is meg a bicskáját a fekete, selyembélésű mellénye oldalzsebéből, amit a legnagyobb melegben sem vetett le. És akkor jött a mutatvány, amit nagyapám és a hozzá hasonló többi nagyapa mind tudott, de amit én soha nem tudtam megtanulni: bal keze hüvelyk- és mutatóujja közé fogta a szalonnát, valahogyan a tenyerébe a kenyeret, ráadásul pedig amellé a hagymát. Jobb kezében volt tehát a bicska, amivel először egy darab szalonnát, majd egy falás kenyeret szelt le, végül pedig hagymát is küldött utána. Ámulva néztem. Amikor végzett, csak két ujjá begye lett fehér – onnan jutott egy kis por, egy kis föld az étekre. És arra a csodálatos ízű vízre emlékszem még, amit otthonról hoztunk szintén a bőrtáskában, literes üvegben. Délre már megmelegedett, később még inkább, de attól valahogy még finomabb lett. Jól tudom, ezek a gyerekkor csalóka tündérékei, de miért is hagynám őket szétfoszlani? Már csak azért sem tehetem, mert eltűnt az a világ egészen, nincsenek már szőlők a rétben, pedig évtizedekig, talán évszázadokig a község legfontosabb területei közé tartozott.

És pont erről szeretnék még kicsit mesélni. Mondom, furcsa dolgok jutnak eszembe az egykor oly fontos rétről. Például az, hogy már kisiskolás koromban is sokat tanultunk a forradalmárokról, akik folyton itt, ezekben a szőlőkben adtak egymásnak titkos találkozót, és valamelyikük présházában szőtték az összeesküvést a fennálló alkotmányos rend ellen. Nekem ezt nagyon könnyű volt elképzelni, sőt továbbgondolni sem volt nehéz: amikor azt láttam, hogy a szomszéd szőlőben, ahol Gulics bácsinak *gunyhója* is volt, összejött néhány gazda, és előkerültek a poharak, könnyen azt képzelhettem, hogy éppen az államrend ellen fenekednek. Különösen, hogy egyre hangosabbak lettek, és az áthallatszó beszédfoszlányokban gyakran hallottam elégedetlenkedő, felforgatónak mondható szavakat. Egyszer meg is kérdeztem nagyapámat, hogy azok igazi kommunisták-e, de nagyon furcsán nézett rám, úgyhogy inkább nem firtattam tovább. Aztán ahogy nagyobb lettem, és újra meg újra találkoztam ezzel a szőlős-összeesküvős motívummal, mindig megmozgatta a fantáziámat. Elképzeltem a hatóságok által életre-halálra keresett forradalmárokat, ahogyan végigoszonnak a Nagyutcán, le a Sándoron a cigányok putrijai között és a hosszú egyenes dűlőúton, be ide a szőlőkbe. Aztán idelent egy gunyhóban gyertyát gyújtanak, jól megboroznak, és egyre hangosabban döntik a tőkét. A rendfenntartók ezalatt hangosan horkolnak a laktanyában vagy otthon az ágyukban, mert különben számukra is megle-

hetősen egyszerű dolog volna szép csendben végigoszoni a Nagyutcán, le a Sándoron a cigányok putrijai között és a hosszú, egyenes dűlőúton és hopp!, mihamar rajtaüthetnének a bortól nekitüzesedett, hangos, ámde egyre óvatlanabb renddöntőgetőkön. Az a tény, hogy nem tették – pedig a mozgalom dicső múltját részletesen feldolgozó monográfiák számtalan ilyen szőlőben/gunyhóban zajló titkos összejövetelről tesznek említést – sokszor elgondolkodtatott. A rend ennyire biztonságban érezte magát? Nem vették komolyan ezeket a bős forradalmárokat? Vagy úgy voltak vele, az éjszaka alvásra való, azok ott hadd borozgassanak, elő lehet őket állítani fényes nappal is, amikor másnaposan otthon alszanak? Ezeket a kérdéseket persze csak magamban mertem feltenni, így hát nem remélhettem választ.

Aztán volt idő, amikor apám bora meghatározó módon átvette életem irányítását. Úgynevezett legényéletemben segített elnyerni méltó helyem a társadalomban, megkönnyítette számomra az amúgy nem éppen magától értetődő szociális beilleszkedést. Egyedül nőttem fel, ezért sok mindenhez értettem, amihez mások nem, és legalább ugyanennyi olyasféle dologról fogalmam sem volt, ami mások számára magától értetődően adódott. A bor azután segített áthidalni a lelki szakadékokat. A pincében sorakozó néhány hordó afféle szellemi központtá avatta legényszobámat, ahol aztán folyt a konspiráció, és neki lehetett feszülni a rendszer eresztékeinek, mint hajdan a préházban. Csak hát természetesen mi már az egykori rendszerdöntőgetők keze nyomán elburjánzott világot szerettük volna megdönteni. Hiába, ez a történelem rendje. (És lám, a csend és a rend őrei ilyenkor is békésen aludtak...) Többhektós telek jártak akkoriban, tavasszal pedig rendszeresen felcipeltünk egy tele, hatvanliteres hordót a pincéből, és vittük a vízpartra, öreg fűzfa alá, nyárfa tuskójára. Körbeültük, mint az igazhitű muszlimok a mekkai követ, tüzet raktunk, és ott szerettünk volna maradni örökké. Aztán a hordó kiürült – és hazamentünk.